

Lärdomar från 1863

Belönad tävlingskrift av Ulrik Franke

Résumé

This essay uses the quandary facing Swedish security policy decision-makers in 1863 as a starting point to discuss a few timeless topics of national strategy. Affected by pan-Scandinavian sentiments, in July 1863 Charles XV made a declaration of solidarity with Denmark, which faced a military threat from the German Confederation, promising Swedish troops to help defend the southern border of the Duchy of Schleswig. However, the King had not secured the support of his cabinet, which refused to back the King's policy, so that despite intense diplomatic activity, no military assistance to Denmark was given when the Second Schleswig War eventually started. Using this historical experience as a case-study, observations and reflections are made about the security policy of small states, about the need to coordinate and de-conflict policy initiatives within the core executive, and about what is required for a declaration of solidarity to be credible.

1863 ÄR INGET märkesår i svensk historia. Ingen pandemisk farsot drabbade oss, ingen kung byttes ut och även om riksdagen 1862/63 genomförde ett antal framsynta reformer var dessa en del av en större liberal rörelse vars kulmen snarare får sägas vara ståndsriksdagens avskaffande ytterligare några år senare. Inte heller utbröt något krig – men det var nära. Faktum är att det säkerhetspolitiska skeendet 1863 på ett träffande och stundtals oroande sätt belyser säkerhetspolitiska problemställningar som är lika aktuella nu som då: Hur ska vi hantera en värld av stater som var och en är sig själv närmast? Vad kan småstater göra för att trygga sin nationella säkerhet? Och inte minst: Vad krävs för att en svensk solidaritetsförklaring ska vara trovärdig? Den bärande tanken i denna uppsats är att vi i dessa avseenden har mycket att lära av vår historia.

Själva händelseförloppet är på intet sätt okänt. Tvärtom brukar det omnämnas i

översiktsverk om svensk historia, både populärt orienterade (se exempelvis Lindquist¹ och Norberg²) och mer fackhistoriska (se exempelvis Andersson³ och Sandström⁴). Naturligtvis har det även studerats mer i detalj, exempelvis av Holmberg⁵ och av Nordin⁶.

Ikorthet kan skeendet beskrivas enligt följande: Kung Karl XV var en varm anhängare av skandinavismen, den rörelse som verkade för de skandinaviska ländernas kulturella och politiska förening. Sverige och Norge var vid denna tidpunkt redan i union och det framstod inte som helt otänkbart att även Danmark skulle kunna komma att ingå i någon form av skandinaviskt förbund. Karl XV uttalade vid ett flertal tillfällen i början av 1860-talet Sveriges stöd till Danmark, som hade en latent konflikt med det Tyska förbundet om de tre till Danmark hörande hertigdömena Slesvig, Holstein och Lauenburg. Ett första krig om dessa områden hade utkämpats 1848–1850, då Sverige under Oscar I hade sänt en kontingent om ca 4 000 man

till Fyn för att signalera till den tyska sidan att man vid krigshandlingar i det egentliga Danmark riskerade ett svenskt ingripande.⁷

Det som skedde sommaren 1863 var att Karl XV vid ett besök i Skodsborg i Danmark den 22 juli uttalade en solidaritetsförklaring: I händelse av ett tyskt angrepp på Holstein skulle Danmark få bistånd i form av ett truppbidrag om 20 000 man till försvar av Slesvigs sydgräns.⁸ Detta skedde emellertid utan den svenska (eller norska) regeringens vetskap.⁹ Under resten av sommaren följde så ett intensivt förhandlande om en sådan allians, där det svenska sändebudet i Köpenhamn Henning Hamilton stod i nära kontakt med den danske konseljpresidenten Carl Christian Hall, liksom med utrikesstatsministern Ludvig Manderström hemma i Stockholm. Den 8 september ställdes frågan på sin spets vid den så kallade Ulriksdalskonferensen på Ulriksdals slott, där Karl XV förgäves försökte få den svenska regeringen att acceptera en allianspolitik som skulle uppfylla hans löfte. Framträdande statsråd som finansministern Johan August Gripenstedt och justitiestatsministern Louis de Geer opponerade sig dock och något fördrag slöts inte. Istället för att formellt avslå ärendet sköts frågan på framtiden med en öppning för att Sverige skulle kunna lämna militärt stöd under förutsättning att någon av stormakterna Storbritannien eller Frankrike också gjorde det.¹⁰

När Danmark antog den så kallade novemberförfattningen, med en gemensam konstitution för det egentliga Danmark och Slesvig som lämnade Holstein och Lauenburg utanför, ökade spänningarna. Den svenska riksdagen beviljade i november ett särskilt kreditiv för att förstärka försvaret och ännu i samband med detta florerade rykten om att en allians med Danmark var ingången. När Danmark i slutet av november begärde att förhandlingarna skulle återupptas avböjde

den svenska regeringen dock, varvid ärendet i formell mening var avslutat, även om beslutet hemlighölls för att inte skada vare sig Sveriges eller Danmarks position.¹¹ När kriget till slut bröt ut 1864 lämnades ingen svensk militär hjälp, men undantag för en liten kår av frivilliga. Danmark förlorade Slesvig, Holstein och Lauenburg. (Den norra delen av Slesvig återförenades efter en folkomröstning 1920 med Danmark i den anda av nationellt självbestämmande som rådde efter första världskriget.)

Uppsatsens syfte är inte i första hand att sprida mer ljus över detta förlopp, även om ytterligare några nya detaljer framkommer ur de studerade primärkällorna. Bidraget består istället i analysen av likheterna med dagens läge och de lärdomar som kan dras därav.

Anmärkningar om teori och källmaterial

Studiens teoretiska ramar utgörs väsentligen av två forskningsfält: För det första säkerhetspolitik och för det andra styrning och funktionssätt hos rikets högsta ledning (eng. *core executive*). För det första fältet nyttjas främst översiktsverk.^{12 13} För studien är Andréns definition av nationell säkerhetspolitik som

en sammanfattande beteckning på en statspolitiskt styrda aktiviteter i syfte att kunna förverkliga sina mål också i situationer där den ställs inför hot från andra aktörer, särskilt från andra stater, i det internationella systemet

välfunnen, och den används således i den följande analysen.¹⁴

För det andra fältet utnyttjas främst originalforskning i form av nyare doktorsavhandlingar som belyser de svenska förhållandena i Regeringskansliet.^{15 16}

Två primärkällor från 1863 har använts: För det första korrespondensen mellan den svenska regeringen (i huvudsak Manderström) och den svenska beskickningen i Köpenhamn (i huvudsak Hamilton) under sommaren¹⁷ och för det andra riksdagsprotokollen från debatten kring försvarskreditivet i november. Den förstnämnda är relativt sett mer svår-tillgänglig, då breven för det första inte är digitaliserade utan måste läsas på plats hos Riksarkivet i Arninge, för det andra är handskrivna och dessutom för det tredje i stor utsträckning är författade på franska, det språk på vilket diplomatiska frågor avhandlades vid denna tid – även svenskar emellan. Citat som återges i framställningen nedan är översatta av författaren. För fullständighets skull återges även lydelserna i original i noter. Riksdagsprotokollen är i alla avseenden mer lättillgängliga, då de finns digitaliserade (*riksdagstryck.kb.se*), är tryckta och på svenska.

För de nutida exemplen har huvudsakligen artiklar ur dagspressen använts, kompletterat med visst annat material såsom regeringens propositioner. Databasen Mediearkivet har varit mycket användbar för att hitta relevant pressmaterial.

Bägge dessa kategorier av material är naturligtvis behäftade med sina metodmässiga utmaningar. För det äldre materialet är det huvudsakligen tidsavståndet som utgör svårigheten – rättvisande tolkning kräver förståelse för det historiska sammanhanget. Även urvalet utgör en begränsning – det är svårt att garantera att det mest relevanta materialet har kommit med i undersökningen. För det nyare materialet är tolkningen enklare såtillvida att det handlar om det nutida samhället. Samtidigt innebär detta också en risk att överskatta betydelsen av händelser som ser viktiga ut i stundens hetta, men som kanske är mer obetydliga i ett längre perspektiv.

Analys: Paralleller mellan dåtid och nutid

Det finns naturligtvis mycket som skiljer 1863 från nutiden. Några av de mest uppenbara skillnaderna kan sammanfattas i kontrasterna mellan fred i ungefär femtio eller ungefär tvåhundra år; krigföring enbart till lands och till sjöss eller därutöver även i luften, rymden och cyberrymden; maktindelning mellan kung och riksdag eller parlamentarisk demokrati med allmän rösträtt; stånds- eller enkammarriksdag; krigsmakten under kungens befäl eller försvarsmakten under civil demokratisk kontroll; vapen med begränsad verkan eller kärnvapen; den starkes rätt eller en, trots bakslag, jämförelsevis regelbaserad internationell ordning; samt inte minst mycket fattigt eller mycket rikt land. Var och en av dessa kontraster förtjänar en uppsats i sig. Givetvis finns det dessutom många fler skillnader.

Det finns emellertid också en hel del som förenar den säkerhetspolitiska situationen 1863 med nutiden. I det följande analyseras några sådana likheter tematiskt och paralleller med dagens läge föreslås och granskas.

Småstatens belägenhet

Sverige (eller Sverige-Norge) är ett litet land. I nutid har vi förvisso, till skillnad från 1863, ett ekonomiskt, politiskt och kulturellt kapital som vida överskrider vår andel av jordens befolkning, men både 1863 och idag är vi militärt en småstat. Som det uttrycks i gällande *Militärstrategisk doktrin* kan vi enskilt (i bästa fall, frestas man tillägga) undvika att förlora ett krig; endast tillsammans med andra kan vi vinna.¹⁸ Därför har svensk säkerhetspolitik alltid, nu som då, behövt förhålla sig till stormaktskonstellationerna i vårt närområde.¹⁹

1863 är småstatsperspektivet tydligt i hur Manderström inte vill skriva Storbritannien och Frankrike på näsan: När spänningarna stiger på sommaren säger Sverige rent ut i sina diplomatiska kontakter med stormakterna att vi inte vill föreslå hur situationen kan förebyggas eller motverkas, utan nöjer oss med att uttala oss och att vädja till vänskapen med Storbritannien och Frankrike.²⁰ I andra sammanhang understryks samtidigt att

vi har inga fientliga känslor gentemot Tyskland, med vilket vi har de bästa relationer.²¹

Till slut villkoras frågan om stöd till Danmark på att någon av stormakterna också ställer upp – vilket inte blir fallet. Enskilt förmår vi inte agera.

Svårigheterna illustrerar Andréns konstaterande att små och alliansfria stater normalt har ett långt mindre handlingsutrymme än stormakter när miljön blir mer spänd.²² I nutid har vi inte upplevt den sorts spänningar inför krigsutbrott som vi gjorde sommaren 1863, men det är inte svårt att tänka sig relevanta scenarier.²³ I alla sådana lägen är det tydligt att vi noga skulle överlägga med stormakter, främst USA. Men starka stater kan tillåta sig inkonsekvenser och de flesta är överens om att den transatlantiska länken har försvagats på senare år, även före president Trump. Minns Obamas *pivot to Asia*. Även om det finns fog för att hävda att Europa åter kan bli USA:s viktigaste allierade,²⁴ så kommer president Biden inte per automatik att återställa den transatlantiska relationen över en natt.²⁵ Och även om så vore, så är inte Sverige med i Nato. Småstatens belägenhet är i så måtto tidlös.

Relationsbyggande stater emellan

En viktig aspekt av småstatens belägenhet – särskilt i avsaknad av formella allianser – är relationsbyggandet till andra stater.

Sommaren 1863 genomför Danmark en intensiv uppvaktning av Sverige och inte minst dess kung för att på olika sätt få till militära samarbeten. Någon vecka före mötet i Skodsborg inkommer exempelvis en skrivelse från chefen för det danska livgardet ”innehållande uppgift om några förändringar inom Regimentets officers-corps” till den svenska beskickningen i Köpenhamn, för vidarebefordran till Karl XV.²⁶ Några veckor efter mötet kommer på snarligt vis en skrivelse från den danske krigsministern Thestrup med ett exemplar av ett exercisreglemente för det danska infanteriet, likaså det för vidarebefordran till kungen.²⁷ Den danska sidan tycks korrekt ha bedömt vem i den svenska statsledningen som var mest positiv till den danska saken – men kanske borde man ha satsat mer på att så att säga predika också för andra än de redan frälsta.

Även i nutid är det en välkänd strategi att i avsaknad av formella allianser bygga relationer genom exempelvis växel tjänstgöring vid militära staber eller genom att skicka elever till militära skolor utomlands. Idag gör Sverige detta inte minst med USA och det är svårt att inte se sådana utbyten som åtminstone delvis betingade av en strategisk önskan att öka chanserna till militärt stöd den dag läget försämras. (Högst anekdotiskt kan jag exempelvis konstatera att jag själv vid tre tillfällen inom ramen för kurser vid Försvarshögskolan har tillbringat mellan någon vecka och någon månad vid amerikanska militära utbildningsanstalter.) Det samma gäller naturligtvis internationell övningsverksamhet, som konstateras i gällande *Doktrin Gemensamma operationer*:

Vår vilja att agera tillsammans visas redan i fredstid genom återkommande multinationell övnings- och träningsverksamhet.²⁸

En intressant del av den danska uppvakningen 1863 rör militärtekniskt samarbete. Hamilton har officersbakgrund från artilleriet och topografiska kåren, har undervisat vid Högre artilleriläroverket i Marieberg och utnämndes 1850 till överstelöjtnant,²⁹ så han tar sig entusiastiskt an sådana frågor. Den 26 juni skriver han hem till Stockholm att han har accepterat ett erbjudande från materielförvaltaren C Madsen vid Kongl. Danska Statstelegrafan att till de svenska och norska krigsstyrelserna vidarebefordra

en beskrivning öfver hans [Madsens] method att med användandet af den elektriska telegrafan bestämma afstånd.³⁰

Bakgrunden är att artilleriet vid denna tid genomgår en snabb utveckling mot bakladdning samt bättre eldrör och spränggranater.³¹ Hamilton har alltså helt rätt i sin bedömning att avståndsmätning inom artilleriet

måste blifva af ökad vikt i den mån sedanre tidens skjutvapen utöfva sin förödande verkan på afstånd hvilka man fordom visserligen icke tänkte sig att med direkt skjutning uppnå.³²

Denna militärtekniska utveckling kröntes framemot sekelskiftet när man började övergå till indirekt eld.³³

Den strategiska vikten av samarbeten på försvarsmaterielområdet är slående tydlig också i samtiden. Det är omöjligt att se exempelvis Norges val av det amerikanska stridsflygplanet F-35 istället för svenska JAS Gripen³⁴ eller Sveriges val av det amerikanska luftvärnssystemet Patriot istället för fransk-italienska SAMP/T-Aster-30³⁵ som oberoende av en strategisk önskan om att upprätthålla den transatlantiska länken. Det är därför också närmast självklart att det i direktivet för den svenska utredning om materielförsörjningsstrategi som regeringen tillsatte hösten 2020 ingår att utreda

hur bi- och multilaterala teknologi- och materielsamarbeten bör nyttjas för att bidra till Sveriges försvarsförmåga”.³⁶

(När slutversionen av denna artikel lämnas till tryck tjänar turerna kring det australiensisk-brittisk-amerikanska AUKUS-samarbetet och den franska vreden över utebliven ubåtsförsäljning som ett aktuellt och mycket illustrativt exempel på samma fenomen.³⁷)

Osäkert läge: status quo och förändringspolitik

Läget sommaren 1863 är spänt och osäkert. Hur skulle olika länder, främst stormakterna, komma att agera? Hamilton skriver i sin rapport hem direkt efter kungens förhandlingar i med Danmark i Skodsborg om fransk rustning:

Jag har från en mycket säker källa att Frankrike genomför stor upprustning. Trehundra brandbomber är beställda; man arbetar dag och natt i Metz och i Strasbourg och [oläsligt] trots vad som skrivs i *le Moniteur* kommer man inom kort vara färdig med all materiel för en armé på trehundra tusen man.³⁸ (Överstrykning i original.)

Hamilton förädlar inte denna information till ett underrättelsebedömmande, utan lämnar synbarligen tolkningen till läsaren. Kanske är det klokt: Agrell menar att ”ofta blir det inte mer än en i bästa fall kvalificerad gissning”³⁹ av de riktigt svåra underrättelsefrågorna. Det är ändå svårt att undgå tolkningen att Hamilton tycker sig ha funnit stöd för förhoppningen om stormaktsintervention på dansk sida. Mottagaren, Manderström, tycks ha en realistisk bild av de rapporter som når honom. I riksdagsdebatten den 24 november säger han:

Diplomaten är ingen siare, profet, spåman; hans yrke inskränker sig till att noga iakttaga tilldragelserne, och af det förflytna

söka sluta till det tillkommande. Detta är en probabilitetskalkyl, som hvilken annan bildad medborgare, i öfrigt utrustad med godt omdöme och nödiga förkunskaper, lika väl kan göra. Diplomaten har den enda fördel att han står källorna närmare, och bättre är i tillfälle sigta deras innehåll [...].⁴⁰

Det ligger i utrikespolitikens natur, i dåtid som i nutid, att det ofta saknas korrekta och tillförlitliga uppgifter,⁴¹ men beslut måste fattas ändå.

(För oss som sitter med historiens facit framstår som något av en ödets ironi att det är just städerna Metz och Strasbourg som omnämns som stödjepunkter i den franska rustningen. Bara några år senare, efter fransk-tyska kriget 1870–71 och Tysklands enande, annekterades bägge städerna såsom delar av *Reichsland Elsaß-Lothringen* och återlämnades inte till Frankrike förrän efter första världskriget.)

Manderström skriver den 19 juli till de svenska beskickningarna i London och Paris att det skeende som alla europeiska regeringar de senaste veckorna har ägnat så mycket uppmärksamhet hade ”kunnat passera relativt obemärkt” i en mindre spänd tid.⁴² Det är en insiktsfull kommentar. Spänningen är dessvärre en följd av ett arketypiskt säkerhetspolitiskt skeende: medan befintliga stormakter, liksom ”rika och mätta småstater” bedriver *status quo-politik* finns det andra makter som uppfattar det rådande läget som ett hinder för den egna nationella handlingsfriheten och driver *förändringspolitik*.⁴³ Tyska förbundet med Preussen i spetsen var under 1800-talets senare del just en sådan utmanare av den rådande ordningen, som upplevde sig hotat ur flera riktningar och inte kunde känna sig säkert inom rådande gränser.⁴⁴ Manderström lägger skulden för läget på Tyska förbundet: de tyska kraven på en gemensam konstitution för hela Danmark är ohållbara och det är Tyska förbundet

själv som omöjliggör det. Det är den tyska inblandningen som är själva faran och som är på väg att leda till en kris som hotar freden i Norden, om inte hela Europa.⁴⁵ Som Andréon påpekar är det typiskt för status quo-inriktade stater att se de förändringsinriktade staterna som fiender till freden och faror för den internationella säkerheten.⁴⁶

Sett ur detta perspektiv är det inte svårt att dra parallellen mellan dåtid och nutid. Global säkerhetspolitik präglas just nu av precis en sådan konflikt mellan det status quo-inriktade USA och det förändringsinriktade Kina. Detta har blivit mycket omskrivet, inte minst genom historiska perspektiv på vad Allison, med referens till det peloponnesiska kriget mellan Sparta (status quo-inriktat) och Aten (förändringsinriktat) kallar för Thukydidesfällan.⁴⁷ (En läsvärd anmälan på svenska görs av Arvidsson.⁴⁸) Att denna stormaktskonflikt rör även Sverige är tydligt, vilket på senare tid har illustrerats exempelvis av kinesiska påtryckningar gentemot svenska medier⁴⁹ och av kontroverserna kring Post- och telestyrelsens beslut att på inrådan av Säpo och MUST förbjuda utrustning från Huawei och ZTE i de kommande svenska 5G-näten.⁵⁰

I avsaknad av bindande fördrag är det svårt att bilda sig en pålitlig uppfattning om hur olika länder kommer att agera i olika situationer. Den 1 september, kort före Ulriksdalskonferensen, rapporterar Hamilton att han

igår frågade Hans Excellens Hall om den danska regeringen definitivt har bestämt sig för att betrakta ett agerande i Holstein som en krigsförklaring,

men får ett undanglidande svar om att

den danska regeringen alltid förbehåller sig rätten att välja rätt tillfälle att bjuda materiellt motstånd även om man när så

är möjligt vill följa råd från Sveriges och Norges regering och andra vänligt sinnade makter.⁵¹

Trots att Danmark är beroende av stöd utifrån så är den danska regeringen inte beredd att tumma på sin handlingsfrihet genom att ge sina vänner några tydliga garantier om vad man tänker göra. Men Danmark är inte ensamt om att vara otydligt. Sommaren 1863 är också den svenska linjen långt ifrån glasklar.

Solidaritetsförklaring och splittrad ledning

I Skodsborg uttalar Karl XV den 22 juli en svensk solidaritetsförklaring: i händelse av ett tyskt angrepp på Holstein ska Danmark få bistånd i form av ett truppbidrag om 20 000 man till försvar av Slesvigs sydgräns.⁵² Därmed går han betydligt längre än vad han och Manderström hade kommit överens om i förväg.⁵³ Den första rapporten hem till regeringen om det som skett skrivs av Hamilton dagen efter, den 23 juli, i form av en hemlig bilaga till ett brev. Men rapporten om de hemliga förhandlingar som kungen har fört med den danska regeringen är anmärkningsvärd: den är inte förstahandsinformation. Hamilton har nämligen ”haft väldigt lite tillfälle att träffa Konungen”⁵⁴ efter förhandlingarna, så istället bygger hans rapport på vad den danske konseljpresidenten Hall har berättat. Det som rapporteras hem till Stockholm är alltså inte den egna sidans bild, utan den andra partens.

Hamilton meddelar (baserat på Halls redogörelse) att Karl XV har föreslagit vad vi idag skulle kalla en operationsplan med tre operationslinjer för att möta ett intåg i Holstein:

bemöta denna fientliga handling genom en blockad av tyska hamnar och koncentre-

ra alla tillgängliga förband till försvar av Slesvig; och slutligen, viktigast, att Hans Majestät nu såg tillfället närma sig för en försvarsallians de tre skandinaviska länderna emellan, vilken om den danska regeringen skulle uttrycka en sådan önskan, vore väl motiverad av hela Nordens intressen.⁵⁵

I sitt svar till Hamilton den 7 augusti ger Manderström honom en slags implicit tillrättavisning:

Hans Majestät har i princip bekräftat det som Hans Excellens Hall har anförtrott er, förutom några nyanser i bedömningen som med nödvändighet följer av den position i denna fråga som Konungens regering sedan många år har intagit och som Hans Majestät inte ser någon anledning att överge.⁵⁶

Dessa ”nyanser” handlar väsentligen om att inte gå danskarna alltför långt till mötes. Så påminner Manderström om att kung Oscar (I) inför kriget 1848 *inte* ansåg att ett angrepp på Slesvig vore fog för svenskt ingripande, utan att den linjen gick vid Kongeå (gränsen mellan Slesvig och det egentliga Danmark). Visserligen ändrade kung Oscar sig sedan, skriver Manderström, och erbjöd danskarna att flytta fram linjen för ett svenskt ingripande till Ejder (gränsen mellan Slesvig och Holstein), men danskarna avböjde:

Den danska regeringen trodde sig vara förpliktigad att, istället för den allians som erbjöds, ta tillfället att lyckas återupprätta helstaten [ett konstitutionellt enat Danmark där inga delar av landet behandlas avvikande].⁵⁷

Manderström inskräpper till Hamilton villkor som måste uppfyllas innan det kan bli tal om någon allians för att skydda Slesvig; först när Danmarks tullgräns har flyttats och medborgarna i Slesvig har fått samma rättigheter som medborgarna i resten av landet kan

det verkligen bli frågan om fördrag om en försvarsallians i mer omfattande mening än det man på ett övergripande plan kommit överens om.⁵⁸

Så medan kungen, åtminstone på kvällen i Skodsborg, tycks ha dragit gränsen redan vid att angrepp på Holstein driver Manderström en försiktigare linje. Omständigheterna kan förvisso alltid tvinga Sverige till ett ingripande, vare sig det föreligger ett fördrag eller ej, men den grundinställning som förmedlas är

att så länge Danmark inte angrips på sitt eget territorium kan vi bara delta som åskådare.⁵⁹

Oklarheten i den svenska linjen kommer sig av en splittring i den svenska ledningen. Kungen själv var mest entusiastisk. Manderström (och Hamilton) var också positiva till en allians, men mindre långtgående än vad kungens hade lovat.⁶⁰ (Manderström utvecklar reservationerna i sitt svar på Hamiltons rapport: han påpekar att det är omöjligt att vid muntliga förhandlingar som i Skodsborg utveckla

ämnet fullständigt, han påminner om att det gäller att välja rätt tillfälle för att inte förvärpa en redan spänd situation och han noterar att stöd bara kan lämnas i den omfattning som riksdagen och stortinget ställer till kungens förfogande.⁶¹) Förhandlingarna fortskrider med hög intensitet under sensommaren. I slutet av augusti träffas Manderström och Hamilton personligen i Malmö.⁶² Men trots ansträngningarna att få en allians till stånd blir svårigheterna alltmer uppenbara, även om Manderström så sent som den 2 september fortfarande hyser hopp, som framgår av telegrammet i *Figur 1*.⁶³

Till slut visar det sig dock, vid Ulriksdalskonferensen den 8 september, att resten av regeringen inte är beredd att acceptera ens denna försiktigare hållning. Kungens solidaritetsförklaring visade sig vara tomma ord. Sverige hade, med Sandströms ord,

försökt att spela en större roll än man hade haft möjlighet eller vilja att backa upp.⁶⁴

204
 En chiffres
 Afskrift af ett Telegram från H. Ec.
 Grefve Manderström till Svenske Ministern
 i Köpenhamn. d. Stockholm den 2.
 September 1863.
 Förslaget möter flera svårigheter och
 torde få i vissa delar modifieras. Mera då
 vi träffas.
 Undert: Manderström?

Figur 1. Den svenska säkerhetspolitiska linjen är på väg att spricka på grund av splittring i rikets ledning: "Förslaget möter flera svårigheter och torde få i vissa delar modifieras. Mera då vi träffas." Telegram från Manderström till Hamilton. Notera att meddelandet har varit krypterat ("En chiffres"). Foto: Författaren.

Vad är det som sker här? Man behöver inte ta ställning i *sakfrågan* – försvarsallians med Danmark eller ej – för att inse att något har gått fel i *beredningen* av ärendet, när det avgörs så sent i processen, först efter det att löften redan har utställts och förhandlingar har förts med främmande makt. Huruvida det faktiskt fanns tillräckligt stöd för en allians borde ha fångats upp tidigare, så att en konsekvent svensk linje kunde ha kommunicerats till Danmark, liksom till stormakterna Storbritannien och Frankrike och för den delen även till Tyska förbundet.

I det moderna Regeringskansliet hör förhandlingar och kompromisser till huvuduppgifterna. Innan frågor kommer upp på regeringssammanträdena ska de vara avgjorda, vilket kan kräva flera varv av förhandlingar om justeringar och förändringar.⁶⁵ Lyckas man inte komma överens på tjänstemannanivå så måste man ”hissa” frågan, från enskild tjänsteman till departementsråd till statssekreterare till statsråd till statsrådsberedningen och slutligen till statsministern själv och/eller till ett ”inre kabinett” av partiledare i en koalitionsregering.⁶⁶ Men tjänstemännen vill bara hissa frågor i undantagsfall och även av de inblandade statsråden ses det som ett misslyckande att behöva blanda in statsrådsberedningen. Normen är att komma överens på låg nivå som möjligt. Det betyder inte att det inte sker konflikter, tvärtom: ”Svaga statsråd förlorar, starka statsråd vinner” säger ett av de intervjuade statsråden i Niemanns material.⁶⁷ Ett annat statsråd i Ullströms material utvecklar:

Vi har kanske gett bilden av att Regeringskansliet är en förhandlingsapparat där man alltid så småningom gör välavvägda bedömningar när man når konsensus. Det är inte alltid det fungerar på det sättet. Ibland blir det en clash mellan ministrar och så får man konflikter. Jag hade en sådan som var

väldigt tydlig och det var vi väldigt öppna med att vi hade.⁶⁸

Det är naturligtvis i viss mån såväl anakronistiskt som orättvist att jämföra det administrativa stödet kring statsledningarna år 1863 och i nutid. Själva det faktum att 1809 års regeringsform gällde fram till 1974 illustrerar hur flexibel och öppen för tolkning den var. Medan Oscar I ”i eminent mening varit sin egen utrikesminister”⁶⁹ saknade Karl XV ”faderns auktoritet o ihärdighet [och] lät sig ledas, inte minst i utrikespolitiken”⁷⁰ av bland andra Hamilton och Manderström. Den begränsade insynen i utrikespolitiken och kungens starka mandat väckte också kritik i samtiden. Så kritiserar exempelvis riksdagsledamoten Hierta den 28 november att

förbund med främmande makter, hvilka kunna leda till ödesdigra följder, icke afgöras uti fullständigt statsråd, utan af Kongl. Maj:t med biträde blott af utrikes statsministern och ett statsråd.⁷¹

Kungens roll som överbefälhavare för krigsmakten i krigstid innebar också att regeringen före 1905 inte hade någon egentlig dialog med de militära staberna gällande krigsplanläggning, utan att allt sådant sköttes av kungen.⁷² Mandaten att bestämma svensk säkerhetspolitik 1863 är alltså oklara och under ständig omförhandling.

Men även om Regeringskansliet av idag är bättre skickat att genom interna förhandlingar och hisning uppnå samsyn i viktiga frågor så är processen inte ofelbar. Åtminstone två nutida säkerhetspolitiska exempel kan utgöra paralleller till händelserna 1863: För det första, de olika budskap kring Försvarsberedningens delrapport som kommunicerades av utrikesminister Wallström och försvarsminister Hultqvist i januari 2018, på Folk och försvars återkommande rikskonferens i Sälen.⁷³ Medan Wallström tog av-

stånd från beredningens huvudmening – att ett angrepp mot Sverige inte kan uteslutas – ställde sig Hultqvist bakom densamma.⁷⁴

För det andra, konflikten inom regeringen kring Sveriges tillträdande till Konventionen om förbud mot kärnvapen. Efter att Sverige först röstade ja till konventionen i FN:s generalförsamling sommaren 2017,⁷⁵ utreddes frågan om att även tillträda densamma,⁷⁶ och regeringen beslutade efter mycken vanda⁷⁷ sommaren 2019 att inte tillträda konventionen utan bara bli observatör.⁷⁸ Skälen för regeringens beslut är inte kända i detalj, men troligen var det vårt behov att goda relationer till Nato och främst USA som fällde avgörandet,⁷⁹ tillsammans med det faktum att majoriteten i riksdagen var emot.⁸⁰ En nyckelmening i utredningen konstaterar att Sverige inte befinner sig i samma läge som majoriteten av avtalets signatärer, utan

har ett särskilt utsatt geostrategiskt läge, omfattande militära och andra säkerhetsrelaterade samarbeten och en lång nukleär historia.⁸¹

Liksom 1863 måste svensk säkerhetspolitik förhålla sig till stormakterna. Liksom 1863 kan det finnas olika uppfattningar inom rikets ledning. Liksom 1863 vore det bättre om dessa olika uppfattningar kunde ensas så tidigt som möjligt, innan motstridiga budskap kommunicerats till andra länder.

Information, media och allmän opinion

Den svenska säkerhetspolitiska linjen sommaren 1863 var alltså inte särskilt klar, vare sig för dem som utformade den eller för dem som hade att förhålla sig till den. Men det tar emot att erkänna sina misstag och i en cirkulärskrivelse den 19 september, alltså efter Ulriksdalskonferensen, skriver Manderström att ”Konungens Regering inte har gjort något

mysterium” av sin inställning.⁸² Samma inställning återkommer i riksdagsdebatten den 24 november:

Den politik, de förenade Rikena [Sverige-Norge] med afseende å Danmark följt, har ingenting att förneka, ingenting att förhemliga. Den ligger öppen som en dag för hvar och en, som behogat deraf taga kändedom. Den har, – åtminstone under de snart 6 år, som jag haft mig anförtrödt Statsministerembetet – , alltid varit densamma, utan att vackla, utan att svigta.⁸³

Detta framstår som en rejäl skönmålning.

Men att Manderström pressas i riksdagen är också det en parallell till vår tid. Redan 1863 spelar den information som trycks i pressen och diskuteras i det offentliga samtalet stor roll för det politiska beslutsfattandet. Det gäller naturligtvis i Sverige, vars tryckfrihetsförordning från 1766 redan 1863 är nästan sekelgammal, men även i mindre liberala stater. Hamilton bedömer exempelvis i början av september att

Man i Frankfurt har gått alltför långt för att kunna dra sig tillbaka och den allmänna opinionen i Tyskland kräver starka åtgärder.⁸⁴

Politiken formas i samspel med media, 1863 liksom i nutid. Manderströms cirkulärskrivelse från den 19 september motiveras av rykten i pressen:

sedan någon tid har pressen, såväl inhemsk som utländsk, kungjort att ett Alliansfördrag mellan de Förenade Rikena [Sverige och Norge] och Danmark har upprättats och slutits,⁸⁵

men detta vill Manderström dementera. Han vill inte bara ge de mottagande beskickningarna korrekt information, utan också vad som på modern svenska kallas talepunkter: ”det språk Ni måste hålla er till”.⁸⁶ Mottagarna

uppmanas att klargöra den svenska linjen för lämpliga utländska motparter men

emellertid använda mycken betänksamhet i det avseendet att Ni inte till Konungens regerings ståndpunkter tillägger något som liknar hot, vilket [nämligen] är långt ifrån avsikten.⁸⁷

I säkerhetspolitiken behöver ord inte sällan vägas på guldvåg. Då som nu.

Syntes: Vad kan vi lära?

1863 sattes svensk säkerhetspolitik på hårda prov, som den endast med stor tvekan kan sägas ha bestått. Visserligen undveks krig, vilket både i samtiden och senare har setts som ett gott *utfall*,⁸⁸ men den *arbetsgång* som kungen, regeringen och deras ämbetsmän följde för att nå detta utfall var synnerligen bristfällig.

Det finns åtminstone fyra aspekter på detta misslyckande:⁸⁹ För det första oförmågan till samarbete mellan kungen och regeringen. För det andra vad Andersson kallar kungens ”otillräckliga verklighetssinne”.⁹⁰ För det tredje den otydliga kommunikationen kring den svenska linjen. Slutligen, för det fjärde, bristande militär förmåga att backa upp den avgivna solidaritetsförklaringen.⁹¹ Alla fyra passar väl in i Andréns definition av säkerhetspolitiskt trovärdiga aktörer:

En aktör anses som trovärdig om aktörens deklarerade mål av andra aktörer anses motsvaras av förmåga (= vilja och resurser) att förverkliga dem.⁹²

Den svenska linjen var inte trovärdig.

Har då dessa fyra misslyckandenaspekter något att lära oss idag? Vad gäller den första så kan vi till del skatta oss lyckliga över att den nu gällande regeringsformen är tydligare än 1809 års upplaga. Regeringen styr riket, så samarbetsvårigheter med kungen

eller drottningen kan inte i förstone utgöra något större problem. Ett mycket snarlikt problem återstår ändå: splittringen kan finnas inom regeringen själv. Förvisso är detta, som konstaterats ovan, inget ovanligt. Regeringskansliet hanterar sådana konflikter dagligen. Ändå visar exemplen ovan att denna hantering inte är ofelbar. Även i frågor av stor vikt för rikets säkerhetspolitiska linje händer det uppenbarligen ibland att konflikter statsråd emellan utspelar sig för öppen ridå. Händelserna 1863 visar hur vådligt detta kan vara i ett pressat läge. Det vore mycket önskvärt om det gick att förebygga. Kanske kan det säkerhetspolitiska råd som inrättades i slutet av 2014 fylla en sådan koordinerande funktion?

Den andra misslyckandenaspekten tycks i förstone enkel att avfärda: I Sverige tillsätts säkerhetspolitiska nyckelbefattningshavare inte längre genom arv, utan på andra meriter. Det torde tala till vår fördel. Samtidigt är demokratiska val och regeringsbildningar inte några säkra garantier för att alla befattningshavare är klippta och skurna för sina roller. Beredningsprocesserna bör därför om möjligt vara sådana att kloka beslut kan fattas även om enstaka individer inte håller måttet. (En omfattande, och naturligtvis partipolitiskt färgad, debatt har förts i USA kring just detta under president Trumps administration.)

Den tredje misslyckandenaspekten handlar om förmågan att kommunicera vår linje till andra, i första hand kanske våra vänner, men också till våra fiender. Återigen tycks läget vid första anblicken klart bättre än 1863. Vi har nu, till skillnad från då, fast representation i ett antal utländska militära staber, vi har försvarsattachéer knutna till våra beskickningar, vi har en permanent diplomatisk representation till EU i Bryssel och en delegation till Nato i samma stad. Vi är

enligt regeringens senaste totalförsvarsproposition också på väg att

så långt som möjligt utveckla gemensam operationsplanläggning med Finland samt samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato.⁹³

Paradoxalt nog medför det sistnämnda också svårigheter: Centerpartiet och Liberalerna har ifrågasatt om den sorts operativt samarbete som förespeglas är möjligt utan svenskt Natomedlemskap och kritiserar regeringen dels för att hålla dörren till Natomedlemskap stängd, dels för att tona ner risken för angrepp mot landet.⁹⁴ Av händelserna år 1863 kan vi i detta avseende lära att det som regeringsföreträdare är lätt att tro sig kommunicera tydligare än vad såväl andra länders representanter som den egna befolkningen upplever.

Den fjärde misslyckandenaspekten handlar om militär förmåga som matchar de säkerhetspolitiska ambitionerna. Å ena sidan är parallellen till 1863 välfunnen – den svenska militära förmågan är fortsatt begränsad. Å andra sidan är det tydligt att vi nu går mot en ökad förmågeuppbyggnad, jämfört med exempelvis den mindre organisation mot vilken solidaritetsförklaringen 2011 utvärderas av Högmark (med identifierade problem och

brister på sex områden).⁹⁵ Färdriktningen är således den rätta, även om förmågan rimligen fortfarande behöver öka.

Slutord

Den nuvarande svenska solidaritetsförklaringen presenterades först i försvarsberedningens betänkande 2008 och därefter i inriktningspropositionen för försvaret 2009.⁹⁶ Den har sedan dess upprepats i utrikesdeklarationerna, när detta går i tryck senast i februari 2021:

Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat EU-land eller ett nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Vi ska därför kunna ge och ta emot stöd, såväl civilt som militärt.⁹⁷

Denna deklaration har ännu inte utsatts för prövningar av det slag som 1863 års solidaritetsdeklaration fick utstå. Men det kan komma att ske. Då står vi bättre rustade om erfarenheterna från den gången har tagits till vara. Historien uppbered sig inte, men den rimmar ofta.⁹⁸

Författaren är tekniskt verksam vid Research Institutes of Sweden (RISE) och major i reserven vid Högkvarteret.

Noter

1. Lindqvist, Herman: *Historien om Sverige: Ånga och dynamit*, Norstedts, Stockholm 1999, s 226-235.
2. Norberg, Johan: *Den svenska liberalismens historia* (andra upplagan), Timbro, Stockholm 1999, s 160-161.
3. Andersson, Ingvar: *Sveriges historia* (femte upplagan), Natur och kultur, Stockholm, 1960. Främst kapitlet ”Svensk utrikespolitik 1815–1880. Skandinavismen”. s 350-361.
4. Sandström, Åke: ”Sverige 1809–1864” i Engman, Max och Sandström, Åke (red): *Det nya Norden efter Napoleon*, Almqvist & Wiksell, Stockholm 2004, s 119-149.
5. Holmberg, Åke: ”Skandinavismens kris. Alliansfrågan våren och sommaren 1863”. *Scandia*, vol 17, nr 2, 1946, s 137-211.
6. Nordin, Jan: ”Den svensk-danska alliansfrågan 1863”, *Militärhistorisk tidskrift*, Försvarshögskolan, Stockholm 1999, s 7-65.
7. Wahlbäck, Krister: ”Nordisk solidaritet – en problematisk historia” i Hugemark, Bo (red): *Till brödernas hjälp. Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, Stockholm 2011, s 38.
8. Op cit, Andersson, Ingvar, se not 3, s 357.
9. Op cit, Wahlbäck, Krister, se not 7, s 39.
10. Op cit, Andersson, Ingvar, se not 3, s 357.
11. Op cit Nordin, Jan, se not 6, s 59.
12. Christiansson, Magnus: *Säkerhetspolitisk teori*, Militärhögskolan Karlberg, ACTA POLITICA I, Stockholm 2004.
13. Andréén, Nils: *Säkerhetspolitik: Analyser och tillämpningar* (andra upplagan), Norstedts juridik, Stockholm 2002.
14. *Ibid* s 16.
15. Niemann, Cajsa: *Villkorat förtroende: Normer och rollförväntningar i relationen mellan politiker och tjänstemän i Regeringskansliet*. Doktorsavhandling i statsvetenskap vid Stockholms universitet, Stockholm studies in politics 153, Stockholm 2013.
16. Ullström, Anna: *Styrning bakom kulisserna: Regeringskansliets politiska staber och regeringens styrningskapacitet*. Doktorsavhandling i statsvetenskap vid Stockholms universitet, Stockholm studies in politics 138, Stockholm 2011.
17. Materialet består, med Riksarkivets beteckningar, av SE/RA/230/230017.1/B/51 (Beskickningsarkiv, Köpenhamn, Koncept) för utgående skrivelser från beskickningen i Köpenhamn samt SE/RA/230/230017.1/E/67 (Beskickningsarkiv, Köpenhamn, Inkomna skrivelser) för inkomna skrivelser till beskickningen i Köpenhamn. De enskilda skrivelserna är försedda med diarienummer, som används i följande noter.
18. *Militärstrategisk doktrin för Sveriges militära försvar* (MSD 16), Försvarsmakten, 2016, s 54.
19. Op cit Andréén, Nils, se not 13, s 89.
20. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 166/49, 19 juli 1863.
21. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 216 (cirkulär 12), 19 september 1863. Cirkuläret är troligen ställt till flera svenska beskickningar, men sändlistan finns inte handlingen, åtminstone inte i det exemplar som kom till Köpenhamn. ”Nous ne sommes animés d’aucun sentiment hostile envers l’Allemagne, avec laquelle nous entretenons les meilleurs relations”.
22. Op cit Andréén, Nils, se not 13, s 176.
23. Neretnieks, Karlis: ”Militärstrategiska handlingsmöjligheter” i Hugemark, Bo (red): *Till brödernas hjälp. Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, Stockholm 2011, s 177-222.
24. Bergquist, Mats och Daag, Nils: ”Europa kan åter bli USA:s främsta allierade”, *Svenska Dagbladet*, 13 november 2020, s 4.
25. Lucas, Edward: ”Att slå sig till ro med Biden vore ett misstag”, *Svenska Dagbladet*, 14 november 2020, s 4.
26. SE/RA/230/230017.1/B/51 dnr. 84/172, 14 juli 1863.
27. SE/RA/230/230017.1/B/51 dnr. 96/198, 2 augusti 1863.
28. *Doktrin Gemensamma operationer* (DGO 20), Försvarsmakten, 2020, s 77.
29. Holmberg, Åke: *Hemming L H Hamilton*, Svenskt biografiskt lexikon, urn:sbl:12488.
30. SE/RA/230/230017.1/B/51 dnr. 75/156, 26 juli 1863.
31. Smedberg, Marco: *Krigföring – Från Austerlitz till Bagdad*, Försvarshögskolan, Stockholm 2004, s 60.
32. SE/RA/230/230017.1/B/51 dnr. 75/156, 26 juni 1863.
33. Op cit, Smedberg, Marco, se not 31, s 62.

34. Braconier, Fredrik: "Därför sågar Norge Jas Gripen och Saab", *Svenska Dagbladet Näringsliv*, 21 november 2008, s 18.
35. Gummesson, Jonas: "Sverige köper luftvärn av USA", *Svenska Dagbladet*, 8 november 2017, s 12.
36. Regeringen: *Kommittédirektiv: En materiell försörjningsstrategi för det militära försvaret*, dir. 2020:119, 12 november 2020, s 5.
37. Majlard, Jan: "Därför valde Australien USA i stället för Frankrike", *Svenska Dagbladet*, 18 september 2021, s 18.
38. SE/RA/230/230017.1/B/51 Hemlig bilaga till dnr. 91/182, 23 juli 1863. "Je sais de très bonne source que la France fait de très grandes armenen[t]s. Trois cent bombes à feu ont été commandées; à Metz et à Strasbourg on travaille jour et nuit et [oläsligt] que malgré ce qu'en dit le *Moniteur* dans très peu de temps tout le matériel sera préparé pour une armée de trois cent mille hommes" (överstrykning i original).
39. Agrell, Wilhelm: *Underrättelseanalysens metoder och problem*, Gleerups, Malmö 2009, s 179.
40. *Protokoll hållna hos högloflige ridderskapet och adeln vid lagtima riksdagen i Stockholm år 1862-1863*. Sjunde häftet, del 2, s 308.
41. Op cit Christiansson, Magnus, 2004, se not 12, s 53.
42. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 166/49, 19 juli 1863. "ont pû faire relativement inaperçus".
43. Op cit Andrén, Nils, se not 13, s 22-29.
44. Baudin, Arne, Cedergren, Anders., Pappila, Ove och Ulfving, Lars: *Krigets traditioner*, Försvarshögskolan, Stockholm 2011, s 99-101.
45. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 166/49, 19 juli 1863.
46. Op cit Andrén, Nils, se not 13, s 27.
47. Allison, Graham. *Destined for war: Can America and China escape Thucydides's trap?*, Houghton Mifflin Harcourt, 2017.
48. Arvidsson, Håkan: "Är det verkligen fred vi vill ha?", *Axess*, nr 5 2020, s 105-107.
49. Frejdeman, Hannah: "Medier markerade mot Kinas påtryckningar", *Svenska Dagbladet*, 31 januari 2020, s 18.
50. Almgren, Jan och Billing, Anders: "Kinakännare efter 5G-beslutet: 'En upptrappning av tonläget'", *Svenska Dagbladet Näringsliv*, 24 oktober 2020, s 4-5.
51. SE/RA/230/230017.1/B/51 dnr. 107/230, 1 september 1863. "demandé hier à S. E. Hall, si le Gouvernement Danois s'était définitivement décidé à regarder une exécution dans le Holstein comme une déclaration de guerre [...] le Gouvernement Danois se réserve toujours le droit de choisir le moment opportune pour y opposer une résistance matérielle [...] désire de se conformer autant que possible aux conseils du Gouvernement de Suède et de Norvège et des autres Puissances amies".
52. Op cit, Andersson, Ingvar, se not 3, s 357.
53. Ibid.
54. SE/RA/230/230017.1/B/51 Hemlig bilaga till dnr. 91/182, 23 juli 1863. "Je n'ai eu depuis l'occasion de voir le Roi que très peu".
55. SE/RA/230/230017.1/B/51 Hemlig bilaga till dnr. 91/182, 23 juli 1863. "répondre à cet acte hostile par un blocus de ports Allemands et concentrer toutes les troupes disponibles pour la défense du Slesvie; et enfin, ce qui est le plus essentiel, que S. M. [Sa Majesté] trouva le moment s'approcher où une alliance défensive entre les trois pays Scandinaves, si le Gouvernement Danois eu exprimât le désir, serait justifiée par les intérêts bien entendus de tout le Nord".
56. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 187/78, 7 augusti 1863. "Sa Majesté a confirmé principalement ce que Vous avait confié Son Excellence Monsieur Hall, sauf quelques nuances d'appréciation qui découlent indispensablement de la position qu'à l'égard de cette question a adopté depuis bien des années le Gouvernement du Roi, et que Sa Majesté ne voit aucun motif d'abandonner".
57. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 187/78, 7 augusti 1863. "Le Gouvernement Danois crut devoir préférer, à l'alliance qui lui offerte, la perspective de réussir à reconstruire le Heel-Staat".
58. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 187/78, 7 augusti 1863. "il puisse être définitivement question d'un traité d'alliance défensive dans le sens plus étendre que l'on accordé généralement".
59. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 187/78, 7 augusti 1863. "qu'aussi longtemps que le Danemarck ne soit pas attaqué sur son propre territoire, nous ne pourrions y prendre part que comme spectateurs".
60. Op cit, Andersson, Ingvar, se not 3, s 357.
61. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 187/78, 7 augusti 1863.
62. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 196, 21 augusti 1863 samt SE/RA/230/230017.1/B/51 dnr 221, 21 augusti 1863.

63. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 202, 2 september 1863.
64. Op cit Sandström, se not 4, s 145.
65. Op cit Ullström, se not 16, s 234.
66. Op cit Ullström, se not 16, s 236-239; Niemann, se not 15, s 101-103.
67. Op cit Niemann, se not 15, s 110.
68. Op cit Ullström, se not 16, s 236.
69. Op cit, Andersson, Ingvar, se not 3, s 355.
70. Holmberg, Åke: "Karl XV", urn:sbl:12360, *Svenskt biografiskt lexikon*.
71. *Protokoll hållna hos vällofliga borgare-ståndet, vid lagtima riksdagen i Stockholm åren 1862 och 1863*. Sjette bandet, del 4, s 1059.
72. Ledberg, Sofia K.: *Officeren, staten och samhället*, Nordic Academic Press, Lund 2019, s 145-146.
73. Gummesson, Jonas: "Maktkamp inför öppen ridå i Sälen", *Svenska Dagbladet*, 17 januari 2018, s 6.
74. Reuterskiöld, Annie: "Regeringens minikris om hotbild blottar ministrars skilda agendor", *Svenska Dagbladet*, 19 januari 2018, s 10.
75. Wallström, Margot: "En värld fri från kärnvapen är möjlig", publicerad hos *Svenska Dagbladet* på svd.se, 25 augusti 2017, <https://www.regeringen.se/debattartiklar/2017/08/en-varld-fri-fran-karnvapen-ar-mojlig/>, läst 16 november 2020.
76. Lundin, Lars-Erik: *Utredning av konsekvenserna av ett svenskt tillträde till konventionen om förbud mot kärnvapen*, Utrikesdepartementet, Stockholm 2019.
77. Österdahl, Inger: "Ett genuint dilemma", *Upsala Nya Tidning*, 23 juli 2018, s 4.
78. Regeringen: "Regeringens fortsatta arbete för kärnvapenedrustning", <https://www.regeringen.se/artiklar/2019/07/regeringens-fortsatta-arbete-for-karnvapenedrustning/>, 12 juli 2019, läst 16 november 2020.
79. Gummesson, Jonas: "Mattis: Sverige riskerar sitt nära partnerskap med Nato", *Svenska Dagbladet*, 1 september 2017, s 8.
80. "Sverige skriver inte under konvention om kärnvapen", *Svenska Dagbladet*, 13 juli 2019, s 10.
81. Op cit Lundin, Lars-Erik, se not 75, s 22.
82. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 216 (cirkulär 12), 19 september 1863. "le Gouv^t du Roi n'eu a fait aucun mystère"
83. *Protokoll hållna hos högloflige ridderskapet och adeln vid lagtima riksdagen i Stockholm år 1862-1863*. Sjunde häftet, del 2, s 311.
84. SE/RA/230/230017.1/B/51 dnr. 107/230, 1 september 1863. "On s'est à Francfort trop avancée pour pouvoir reculer, et du reste l'opinion publique en Allemagne exige une mesure énergique".
85. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 216 (cirkulär 12), 19 september 1863. "depuis quelque tem[p]s déjà, que la presse, tant indigène qu'étrangère, a proclamé qu'un Traité d'Alliance entre les Royaumes Unis et le Danemarc aurait été arrêté et conclu".
86. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 216 (cirkulär 12), 19 september 1863. "le langage que Vous avez à tenir".
87. SE/RA/230/230017.1/E/67 dnr. 216 (cirkulär 12), 19 september 1863. "userez cependant de beaucoup de circonspection à cet égard, et Vous Vous garderez bien d'appliquer aux dispositions du Gouv^t du Roi aucun semblant de menace, qui est bien éloigné de ses intentions"
88. Se till exempel op cit Norberg, Johan, se not 2, s 161 och op cit Sandström, Åke, se not 4, s 145.
89. Op cit, Andersson, Ingvar, se not 3, s 358.
90. Ibid, s 358.
91. Op cit Nordin, Jan, se not 6, s 45-55.
92. Op cit André, Nils, se not 3, s 171.
93. Regeringen: Regeringens proposition 2020/21:30: *Totalförsvaret 2021-2025*, 14 oktober 2020, s 28.
94. Gummeson, Jonas: "C och L: Folket förs bakom ljuset om säkerhetspolitiken", *Svenska Dagbladet*, 4 november 2020, s 18.
95. Hugemark, Bo: "Hur kan solidaritetsförklaringen bidra till fred och stabilitet i närområdet?" i Hugemark, Bo (red): *Till bröders hjälp. Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, Stockholm 2011, s 291-292.
96. Hugemark, Bo: "Inledning" i Hugemark, Bo (red): *Till bröders hjälp. Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, Stockholm 2011, s 11.
97. Regeringen: *Regeringens deklaration vid 2021 års utrikespolitiska debatt i riksdagenonsdagen den 24 februari 2021*, https://www.regeringen.se/493bcc/contentassets/3b925dd737454936b5afe36498f08664/utrikesdeklarationen_2021.pdf, läst 18 oktober 2021.
98. Detta välfunna uttryck brukar tillskrivas Mark Twain.